

แผนการบริหารการสอนประจำบทที่ 3

1) หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. อาหารและสารอาหาร
2. บทบาทของคาร์โบไฮเดรต
3. การจำแนกประเภทของคาร์โบไฮเดรต
4. น้ำตาลโมเลกุลเดี่ยว (Monosaccharide)
5. ความสำคัญของน้ำตาลโมเลกุลเดี่ยวทางชีวเคมี
6. สเตอริโอเคมีและคอนฟิกูเรชันของน้ำตาลโมเลกุลเดี่ยว
7. โอลิโกแซคคาไรด์ (Oligosaccharide)
8. น้ำตาลโมเลกุลใหญ่ (Polysaccharide)
9. สรุป
10. แบบฝึกหัดท้ายบท
11. เอกสารอ้างอิง

2) วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. อธิบายบทบาทของคาร์โบไฮเดรตต่อร่างกายได้
2. จำแนกประเภทของคาร์โบไฮเดรตได้
3. อธิบายหน้าที่และความสำคัญของคาร์โบไฮเดรตแต่ละประเภทได้
4. เขียนโครงสร้างแบบเปิดและแบบวงปิดของคาร์โบไฮเดรตได้

3) วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนรู้การสอนประจำบท

1. บรรยายโดยใช้สไลด์ประกอบการสอน
2. อธิบายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
3. ยกกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องมาอภิปรายร่วมกัน
4. ทำแบบฝึกหัด

4) สื่อการเรียนการสอน

1. สไลด์ประกอบการสอน
2. เอกสารประกอบการบรรยาย
3. แบบฝึกหัด

5) การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตจากความสนใจและการตอบคำถาม
2. ตรวจสอบจากแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน

บทที่ 3

คาร์โบไฮเดรต (Carbohydrate)

อาหาร (Foods) หมายถึง สิ่งที่ร่างกายได้รับเข้าไปแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ และไม่เป็นที่พิษต่อร่างกาย

สารอาหาร (Nutrients) หมายถึง องค์ประกอบย่อยเล็ก ๆ ทางเคมีที่มีอยู่ในอาหารต่าง ๆ แบ่งสารอาหารได้เป็น 6 ประเภท คือ

1. คาร์โบไฮเดรต (Carbohydrate)
2. โปรตีน (Proteins)
3. ไขมัน (Lipid)
4. วิตามิน (Vitamin)
5. เกลือแร่ (Mineral)
6. น้ำ (Water)

สารอาหารทั้ง 6 ประเภทนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 2 กลุ่ม คือ

1. **กลุ่มสารประกอบอินทรีย์ (Organic compound)** ได้แก่ คาร์โบไฮเดรต โปรตีนและไขมัน
2. **กลุ่มสารประกอบอนินทรีย์ (Inorganic compound)** ได้แก่ วิตามิน เกลือแร่ และ น้ำ

คาร์โบไฮเดรตมาจากคำว่า “คาร์บอน + ไฮเดรต” แปลว่า คาร์บอนที่อิมตัวไปด้วยน้ำ ทั้งนี้จากสูตรโครงสร้างทั่วไปของคาร์โบไฮเดรตคือ $(CH_2O)_n$ คาร์โบไฮเดรตสามารถแบ่งตามหมู่ฟังก์ชันได้ 2 กลุ่ม คือ สารประกอบแอลดีไฮด์ (aldehyde) และ สารประกอบคีโตน (ketone) ที่มีหมู่ไฮดรอกซิล (hydroxyl group) เกาะอยู่จำนวนมาก จึงเรียกลักษณะสารประกอบกลุ่มนี้ว่า **พอลิไฮดรอกซีแอลดีไฮด์ (polyhydroxy aldehyde)** หรือ **พอลิไฮดรอกซีคีโตน (polyhydroxy ketone)** เนื่องจากมีหมู่ไฮดรอกซิลจำนวนมาก ทำให้โมเลกุลเกิดการวางตัวได้หลายแบบ และยังเกิดปฏิกิริยาและสร้างพันธะกับสารอื่น ๆ ได้ ดังนั้น คาร์โบไฮเดรตจึงมีความหลากหลายทางด้านโครงสร้าง ทำให้มีบทบาทต่อร่างกายได้หลายอย่างด้วย

3.1 บทบาทของคาร์โบไฮเดรต

คาร์โบไฮเดรตมีธาตุหลัก 3 ธาตุ คือ CHO และ $H : O = 2 : 1$ เหมือนน้ำ เป็นสารอาหารที่พบมากใน ข้าว แป้ง น้ำตาล เผือก มัน และพืชผักผลไม้ที่มีรสหวานให้ประโยชน์ต่อร่างกาย คือ

1. ให้พลังงานความอบอุ่นแก่ร่างกาย
2. ช่วยให้ร่างกายสามารถนำสารอาหารโปรตีนไปใช้ประโยชน์ได้เต็มที่
3. เป็นพลังงานสำรอง โดยเก็บสะสมไว้ตามเนื้อเยื่อต่างๆ
4. เป็นองค์ประกอบสำคัญของตับ ซึ่งเป็นอวัยวะสำคัญในการขจัดสารพิษในเลือด

คาร์โบไฮเดรตหนัก 1 กรัม สลายให้พลังงาน 4 แคลอรี (cal) (1 Kcal = ประมาณความร้อนที่ทำให้ให้น้ำบริสุทธิ์หนัก 1,000 กรัมมีอุณหภูมิเปลี่ยนไป $1^{\circ}C$) 1 cal = ประมาณความร้อนที่ทำให้ให้น้ำบริสุทธิ์หนัก 1 กรัม มีอุณหภูมิเปลี่ยนไป $1^{\circ}C$

$$1 \text{ Kcal} = 1,000 \text{ cal}$$

$$1 \text{ cal} = 4.19 \text{ จูล}$$

3.2 การจำแนกประเภทของคาร์โบไฮเดรต

สามารถแบ่งตามขนาดของโมเลกุลได้ 3 ประเภท คือ

3.2.1 โมโนแซคคาไรด์ (Monosaccharide) เป็นคาร์โบไฮเดรตที่มีขนาดโมเลกุลเล็กที่สุด สามารถผ่านเข้าสู่เซลล์ได้เลยโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการย่อยสลาย มีคาร์บอนเป็นองค์ประกอบตั้งแต่ 3 – 6 อะตอม เช่น น้ำตาลกลูโคส น้ำตาลฟรุกโทส เป็นต้น

3.2.2 โอลิโกแซคคาไรด์ (Disaccharide or Oligosaccharide) เป็นน้ำตาลที่เกิดจากการรวมตัวของน้ำตาลโมเลกุลเดี่ยว 2 โมเลกุลเข้าด้วยกัน แล้วมีการปล่อยโมเลกุลของน้ำออกมาด้วย มีจำนวนคาร์บอนอะตอมอยู่ระหว่าง 2-10 อะตอม เช่น น้ำตาลซูโครส น้ำตาลมอลโทสและน้ำตาลแลคโทส เป็นต้น โดยน้ำตาลกลุ่มนี้มีรสหวาน ละลายน้ำได้

3.2.3 พอลิแซคคาไรด์ (Polysaccharide) เป็นคาร์โบไฮเดรตที่เกิดจากน้ำตาลโมเลกุลเดี่ยว ตั้งแต่ 10 โมเลกุลขึ้นไปจนถึงหลาย ๆ ร้อยโมเลกุลมีสูตรทั่วไป $(C_6H_{10}O_5)_n$ มีจำนวนคาร์บอนเป็นองค์ประกอบตั้งแต่ 100 – 30,000 อะตอม เช่น แป้ง (Starch) ไกลโคเจน (Glycogen) ไคติน (Chitin) เซลลูโลส (Cellulose) เป็นต้น

3.3 โมโนแซคคาไรด์ (Monosaccharide)

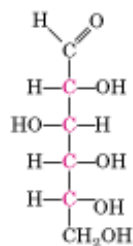
โมโนแซคคาไรด์ในธรรมชาติมีหลายชนิด จากแหล่งที่มาต่างชนิดกัน จึงจำเป็นต้องมีการจำแนกประเภทของโมโนแซคคาไรด์ โดยสามารถจำแนกชนิดของโมโนแซคคาไรด์ ตามหมู่ฟังก์ชันได้ ดังนี้

3.3.1 โมโนแซคคาไรด์ ที่ประกอบด้วยหมู่คาร์บอกซาลดีไฮด์ 1 หมู่ และหมู่ไฮดรอกซิลหลายหมู่ เรียกโมโนแซคคาไรด์ กลุ่มนี้ว่า “น้ำตาลอัลโดส” เช่น กลีเซอรอลดีไฮด์ (glyceraldehyde) และ กลูโคส (glucose)

3.3.2 โมโนแซคคาไรด์ ที่ประกอบด้วยหมู่คาร์บอนิล 1 หมู่ และหมู่ไฮดรอกซิลหลายหมู่ เรียกโมโนแซคคาไรด์ กลุ่มนี้ว่า “น้ำตาลคีโตส” เช่น ไรบูโลส (ribulose) และฟรุกโทส (fructose) ดังตัวอย่างในตารางที่ 3.1

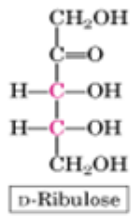
ในส่วนของ การเรียกชื่อโมโนแซคคาไรด์ นั้นมีหลักการดังนี้

- 1) สังเกตหมู่ฟังก์ชันว่าเป็นน้ำตาลกลุ่มอัลโดสหรือคีโตส หากเป็นอัลโดสให้ใช้คำว่า “อัลโด” นำหน้า ถ้าเป็นคีโตสให้ใช้คำว่า “คีโต” นำหน้า
- 2) นับจำนวนอะตอมของคาร์บอน โดยใช้คำอุปสรรคภาษากรีก (ตารางที่ 3.1)
- 3) แล้วลงท้ายชื่อด้วย “-ose” อ่านว่า “โอส” ตัวอย่างเช่น

D-Glucose

เป็นโมโนแซคคาไรด์ ที่มีหมู่ฟังก์ชัน “คาร์บอกซาลดีไฮด์” มีจำนวนอะตอมของคาร์บอนเท่ากับ 6 อะตอม อ่านว่า “อัลโดเฮกโซส” (aldohexose)

เป็นโมโนแซคคาไรด์ ที่มีหมู่ฟังก์ชัน “คาร์บอนิล” มีจำนวนอะตอมของคาร์บอนเท่ากับ 5 อะตอม อ่านว่า “คีโตเพนโทส” (ketopentose)

ตารางที่ 3.1 ชื่อและตัวอย่างโมโนแซคคาไรด์ตามจำนวนคาร์บอนอะตอมและหมู่ฟังก์ชัน

จำนวนคาร์บอน	น้ำตาล	ตัวอย่างน้ำตาลอัลโดส	ตัวอย่างน้ำตาลคีโตส
3	ไตรโอส (triose)	กลีเซอรอลดีไฮด์ (glyceraldehyde)	ไดไฮดรอกซีอะซิโตน (dihydroxyacetone)
4	เตโตรส (tetrose)	อีรีโทรส (erythrose)	อีรีทรูโลส (erythrulose)
5	เพนโทส (pentose)	ไรโบส (ribose)	ไรบูลูโลส (ribulose)
6	เฮกโซส (hexose)	กลูโคส (glucose)	ฟรุคโทส (fructose)
7	เฮปโทส (heptose)	-	-

3.4 ความสำคัญของโมโนแซคคาไรด์ทางชีวเคมี

โมโนแซคคาไรด์ทั้งเพนโทสหรือเฮกโซสมีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิต ดังแสดงในตารางที่ 3.2 และ

3.3

ตารางที่ 3.2 แหล่งที่พบและความสำคัญของน้ำตาลเพนโทส

น้ำตาล	แหล่งที่พบ	ความสำคัญทางชีวเคมี
ไรโบส (ribose)	กรดนิวคลีอิก (nucleic acid) และเป็นสารตัวกลางในกระบวนการเมแทบอลิซึม	เป็นองค์ประกอบในสายพอลินิวคลีโอไทด์ (polynucleotide) และโคเอนไซม์ เช่น ATP, NADP, NAD ⁺ และ ฟลาโวโปรตีน (flavoprotein)
ไรบูลูโลส (ribulose)	สารตัวกลางในกระบวนการเมแทบอลิซึม	สารตัวกลางวิถีเพนโทสฟอสเฟต (pentose phosphate pathway)
อะราบินอส์ (arabinose)	ยางของต้นไม้	ส่วนประกอบของไกลโคโปรตีน (glycoprotein)
ไซโลส (xylose)	ยางของต้นไม้โปรทีโอไกลแคน (proteoglycan) และไกลโคสะมิโนไกลแคน (glycosaminoglycan)	ส่วนประกอบของไกลโคโปรตีน (glycoprotein)
ไซลูลูโลส (xylulose)	สารตัวกลางในกระบวนการเมแทบอลิซึม	พบในปัสสาวะของคนที่เป็นโรค essential pentosuria ซึ่งเป็นโรคพันธุกรรมที่ขาดเอนไซม์ในการรีดิวซ์น้ำตาลไซลูลูโลสให้เป็นไซลิตอล (xylitol)

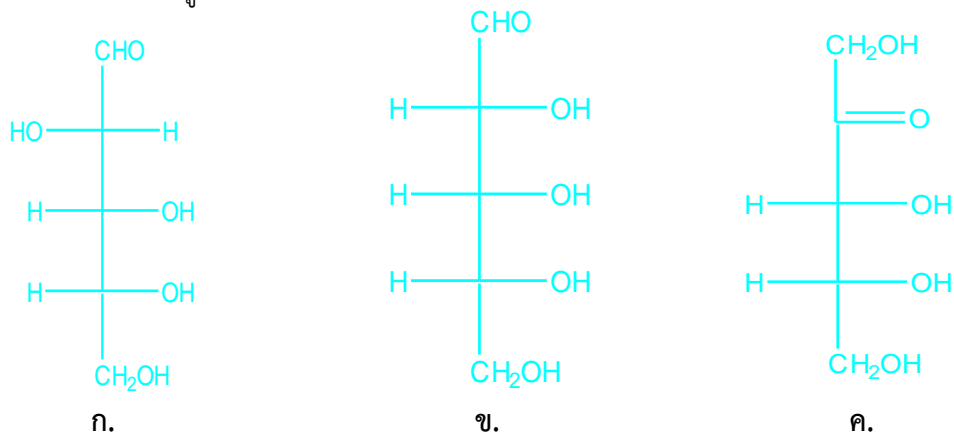
ตารางที่ 3.3 แหล่งที่พบและความสำคัญของน้ำตาลเฮกโซส

น้ำตาล	แหล่งที่พบ	ความสำคัญทางชีวเคมี
กลูโคส (glucose)	น้ำผลไม้ การย่อยสลายแป้ง น้ำตาลอ้อย น้ำตาลมอลโทส	เป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญให้กับเนื้อเยื่อต่าง ๆ โดยถูกส่งไปตามกระแสเลือด (blood sugar)
ฟรุกโตส (fructose)	น้ำผลไม้ น้ำผึ้ง การย่อยสลายน้ำตาลอ้อย และอินูลิน (inulin)	ถูกเปลี่ยนเป็นกลูโคสหรือใช้เป็นพลังงานโดยตรง
กาแลคโตส (galactose)	การสลายน้ำตาลแลคโตส (lactose) จากน้ำนม	ถูกเปลี่ยนเป็นกลูโคสระดับ สร้างได้ที่ต่อมน้ำนมเพื่อเปลี่ยนเป็นแลคโตส และเป็นส่วนประกอบของไกลโคลิพิดและไกลโคโปรตีน
แมนโนส (mannose)	ได้จากการสลายสารแมนแนน (mannan) และยงไม้จากพืช	เป็นส่วนประกอบของไกลโคโปรตีน

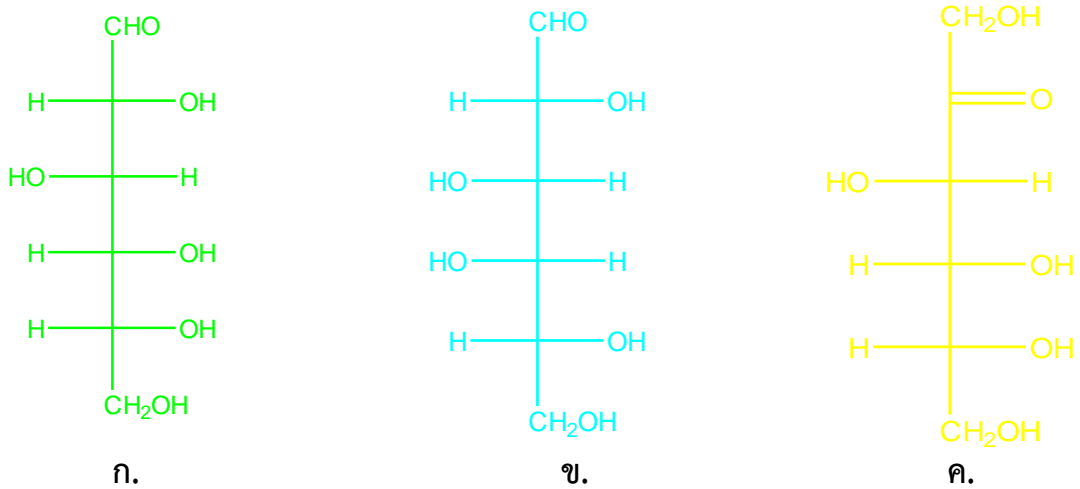
3.5 สเตอริโอเคมีและคอนฟิกูเรชันของโมโนแซคคาไรด์

3.5.1 สูตรโครงสร้างแบบฟิชเชอร์

Emil Fisher นักเคมีอินทรีย์ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาเคมีของคาร์โบไฮเดรต ได้คิดค้นการเขียนสูตรโครงสร้างของคาร์โบไฮเดรตขึ้น จึงเรียกว่าสูตรฟิชเชอร์โปรเจกชันหรือสูตรภาพฉายแบบฟิชเชอร์ (Fischer projection formula) โดยใช้เส้นตัด (cross formulation) แสดงทิศทางรอบ ๆ ไครัลคาร์บอน ตามสูตรนี้อะตอมหรือหมู่อะตอมที่อยู่บนเส้นในแนวนอนทั้งทางซ้ายและขวาของไครัลคาร์บอนมีทิศทางชี้เข้าหาผู้อ่าน ส่วนอะตอมหรือหมู่อะตอมที่อยู่บนเส้นในแนวตั้งทั้งบนและล่างของไครัลคาร์บอนมีทิศทางชี้เข้าหากระดาษ (รูปที่ 3.1 และ 3.2)

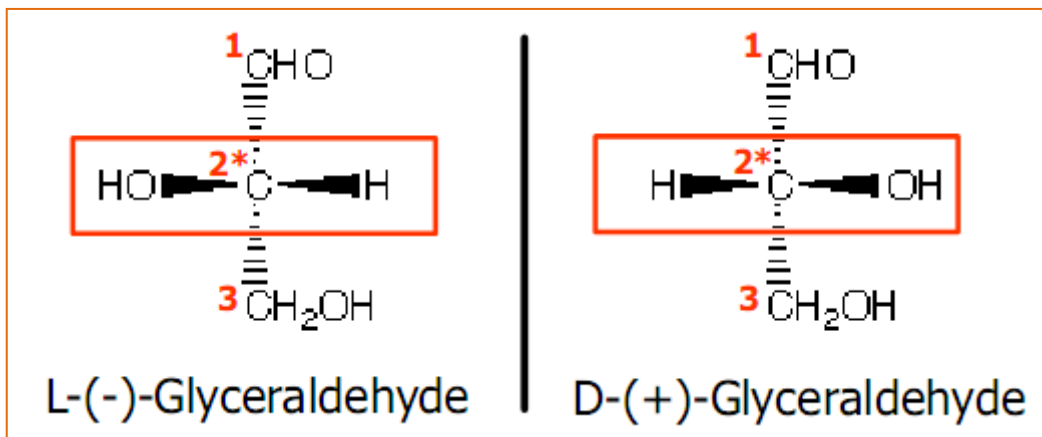
รูปที่ 3.1 สูตรโครงสร้างแบบฟิชเชอร์ของ (ก) น้ำตาลไรโบส
(ข) น้ำตาลอะราบินโนส และ
(ค) น้ำตาลไรบูโลส

รูปที่ 3.2 สูตรโครงสร้างแบบฟิชเฟอร์ของ (ก) น้ำตาลกลูโคส
 (ข) น้ำตาลกาแลคโตส และ
 (ค) น้ำตาลฟรักโตส

3.5.2 โครงสร้างแบบ D / L

คอนฟิกูเรชันแบบ D/L (D/L configurations) นั้น เริ่มต้นจากการศึกษาโมโนแซ็กคาไรด์ที่เล็กที่สุดคือกลีเซอรอลดีไฮด์ ซึ่งมีสูตรเป็น $\text{HOCH}_2\text{CH}(\text{OH})\text{CHO}$ จะเห็นว่าในโมเลกุลมีคาร์บอน 3 อะตอม โดยมีหมู่แอลดีไฮด์ 1 หมู่ หมู่ไฮดรอกซิล 2 หมู่ ดังนั้นคาร์บอนตำแหน่งที่ 2 จึงเป็นไครัลคาร์บอน ทำให้มีสเตอริโอไอโซเมอร์ 2 แบบ ซึ่งทั้งสองแบบเป็นอแนนทิโอเมอร์กัน แสดงด้วยฟิชเซอร์โปรเจกชันได้ดังรูปที่ 3.3

รูปที่ 3.3 โครงสร้าง D/L ของกลีเซอรอลดีไฮด์

โดย * คือ ไครัลคาร์บอน

ที่มา:

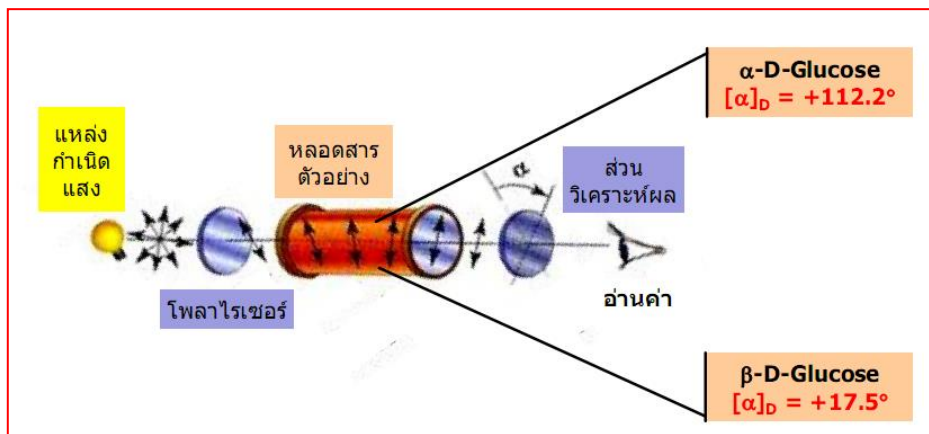
http://www.si.mahidol.ac.th/department/biochemistry/home/md/lecture/carbohydrate_chemistry_&%20_structure.pdf

โดยสารประกอบทั้งสองถูกนำมาใช้เป็นมาตรฐานทางโครงสร้าง (configurational Standard) ซึ่งนำมาใช้กับโมโนแซ็กคาไรด์ทุกชนิดดังนี้

โมโนแซ็กคาไรด์ที่มีโครงแบบ D หมายถึง โมโนแซ็กคาไรด์ ที่มีสเตอริโอเคมีที่ไครัลคาร์บอนซึ่งอยู่ไกลที่สุดจากหมู่ฟอร์มิล หรือ หมู่คาร์บอนิลเหมือนกับ D - (+) - Glyceraldehydes นั่นคือ มีหมู่ -OH อยู่ทางขวาของไครัลคาร์บอนตัวสุดท้าย และมีการหมุนแสงโพลาไรซ์ไปทางขวามือ (D ย่อมาจาก Dextro คือ ขวามือ, (+) คือ หมุนแสงโพลาไรซ์ไปทางขวามือ)

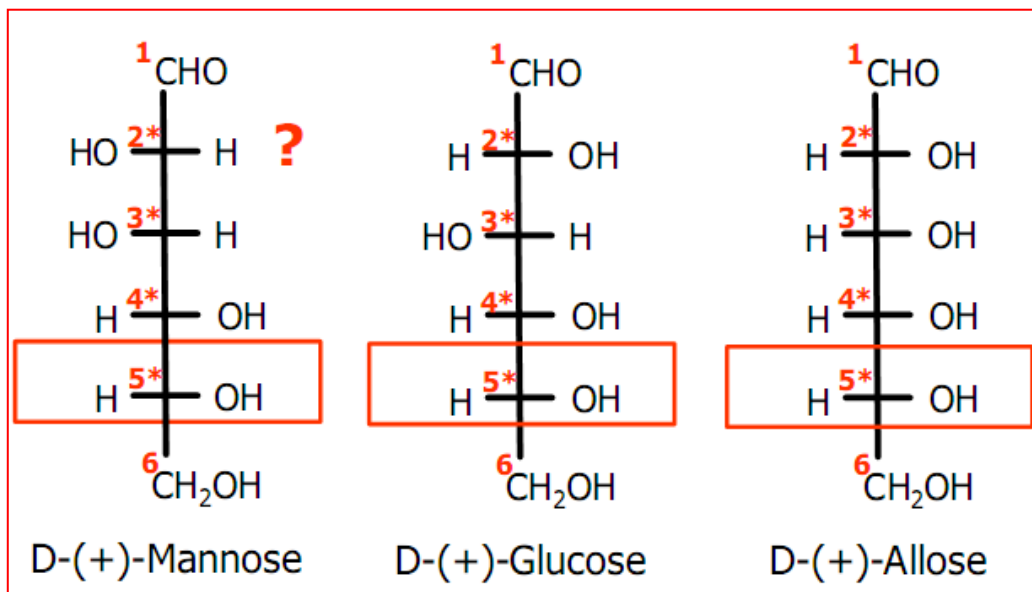
โมโนแซ็กคาไรด์ที่มีโครงแบบ L หมายถึง โมโนแซ็กคาไรด์ที่มีสเตอริโอเคมีที่ไครัลคาร์บอนซึ่งอยู่ไกลที่สุดจากหมู่ฟอร์มิล หรือ หมู่คาร์บอนิลเหมือนกับ L - (+) - Glyceraldehydes นั่นคือ มีหมู่ -OH อยู่ทางซ้ายของไครัลคาร์บอนตัวสุดท้าย (L ย่อมาจาก Levo คือ ซ้ายมือ)

โมโนแซ็กคาไรด์ธรรมชาติส่วนใหญ่มีโครงแบบเป็นแบบ D ดังแสดงในรูปที่ 3.5 และ 3.6

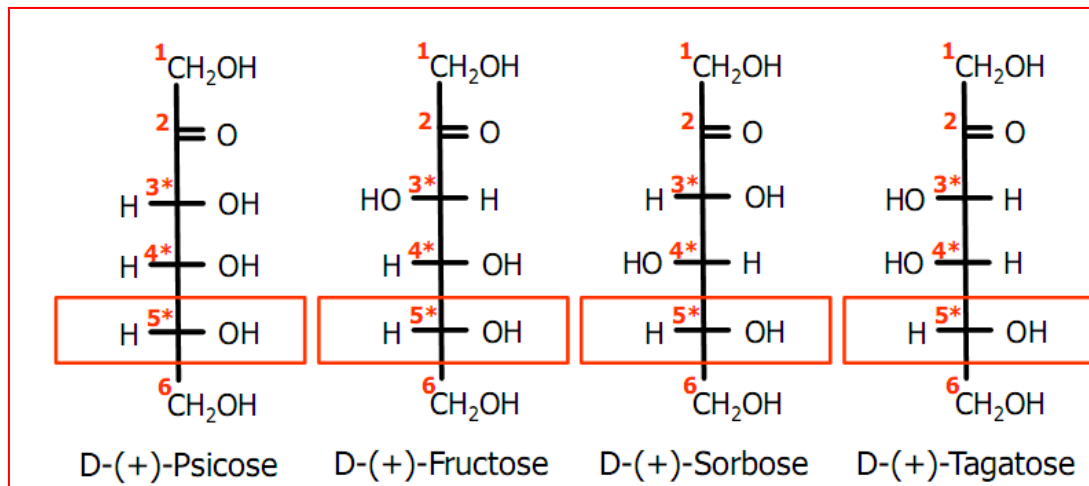
รูปที่ 3.4 องค์ประกอบของเครื่องโพลาไรมิเตอร์

ที่มา: <http://www.The polarimeter. htm>

รูปที่ 3.5 โครงสร้าง D/L ของน้ำตาลอัลโดเฮกโซส

ที่มา: <https://www.masterorganicchemistry.com/2017/05/24/d-and-l-sugars/>

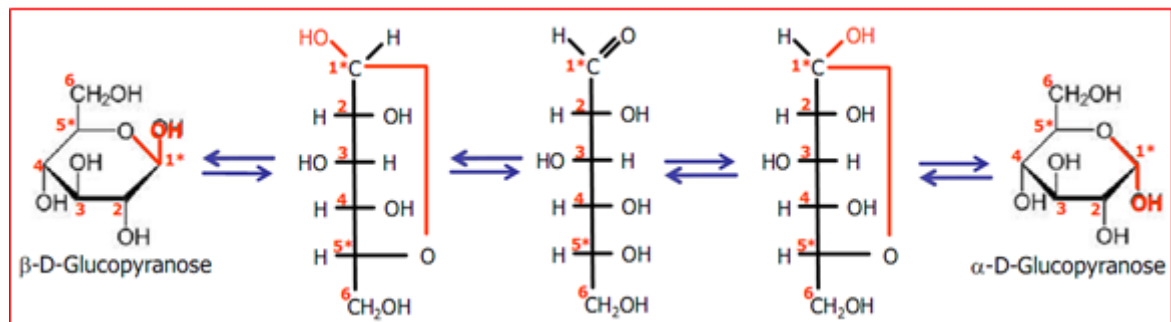

รูปที่ 3.6 โครงสร้าง D/L ของน้ำตาลคีโตเฮกโซส

ที่มา: <https://www.masterorganicchemistry.com/2017/05/24/d-and-l-sugars/>

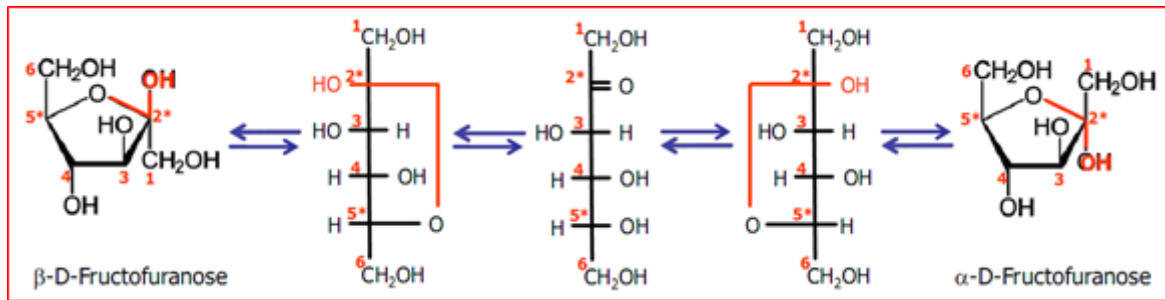
3.5.3 โครงสร้างแบบวงแหวน

โมโนแซคคาไรด์ที่มีจำนวนคาร์บอน 5 อะตอมขึ้นไปสามารถเกิดโครงสร้างแบบวงแหวนได้ (โครงสร้างฮาเวิร์ธ; Haworth Projection) โดยสารกลุ่มน้ำตาลอัลโดสจะเกิดปฏิกิริยา “เฮมิอะซิทาล” ส่วนสารกลุ่มน้ำตาลคีโตส จะเกิดปฏิกิริยา “เฮมิจีทาล” ระหว่างหมู่ไฮดรอกซิล (-OH) และหมู่คาร์บอนิล (-CO) ของน้ำตาล และการเกิดวงแหวนนี้สามารถเกิดแบบผันกลับได้ ดังแสดงในรูปที่ 3.7ก. และ 3.7ข.

ก.

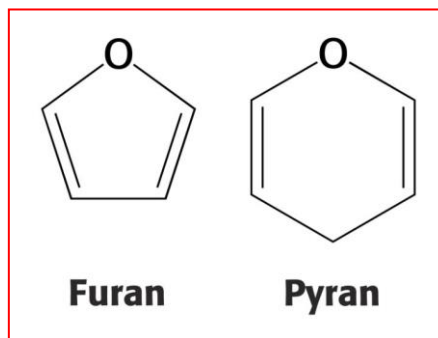

ข.

รูปที่ 3.7 การเกิดปฏิกิริยาเฮมิอะซิตาลและเฮมิตีตาล ก. น้ำตาลกลูโคส
ข. น้ำตาลฟรักโทส

ที่มา: https://il.mahidol.ac.th/e-media/biomolecule/chapter2_2.html

จะเห็นว่าโครงสร้างแบบฮาร์เวิร์ทโปรเจ็คชั่นจะมีออกซิเจนในวง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับสารฟิวแรน (Furan) และไพแรน (Pyran) ดังรูปที่ 3.8

รูปที่ 3.8 โครงสร้าง Furan และ Pyran

ที่มา: <http://www.namrata.co/chemistry-of-carbohydrates-lecture-3-ring-structures-and-mutarotation/>

ดังนั้นเมื่อโมโนแซคคาไรด์เกิดเป็นวงขนาด 5 อะตอมจึงเรียกว่า โครงสร้างแบบฟิวราโนส (furanose) และวงขนาด 6 อะตอมจึงเรียกว่า โครงสร้างแบบไพราโนส (pyranose)

การเรียกชื่อโมโนแซคคาไรด์ที่มีโครงสร้างที่เป็นวง ให้ตัด -se ท้ายชื่อของโมโนแซคคาไรด์ แล้วเติมคำว่า ฟิวราโนส สำหรับวงขนาด 5 อะตอม และ ไพราโนส สำหรับ วงขนาด 6 อะตอม

อาหารในธรรมชาติส่วนใหญ่จะพบสารกลุ่มที่มีคาร์บอน 6 อะตอม มีสูตรโมเลกุล คือ $C_6H_{12}O_6$ เช่น น้ำตาลกลูโคส ฟรักโทส และกาแลคโตส

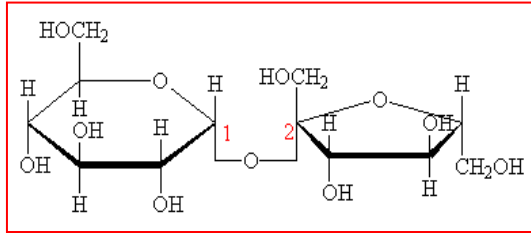
3.6 โอลิโกแซคคาไรด์ (Oligosaccharide)

โอลิโกแซคคาไรด์ เกิดจากโมโนแซคคาไรด์ตั้งแต่ 2 โมเลกุลขึ้นไปมาเชื่อมต่อกันด้วยพันธะไกลโคซิดิก ซึ่งโดยทั่วไปมีจำนวนโมโนแซคคาไรด์ไม่เกิน 10 โมเลกุล

3.6.1 ไดแซคคาไรด์ (Disaccharide)

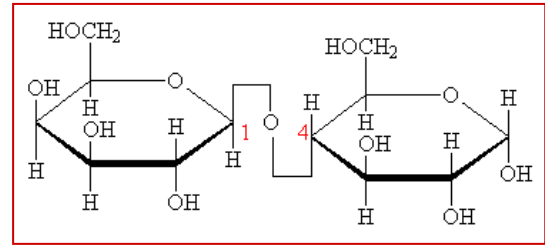
เป็นกลุ่มน้ำตาลที่พบมากที่สุดในชีวิตประจำวัน ที่สำคัญได้แก่ ซูโครส (sucrose) แลคโตส (lactose) และ มอลโตส (maltose) มีโครงสร้างดังรูปที่ 3.9 ไดแซคคาไรด์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

น้ำตาลไมรีติวซ์ (non-reducing sugar) และน้ำตาลรีติวซ์ (reducing sugar) ความแตกต่างของน้ำตาล 2 ประเภทนี้สังเกตได้จากหมู่ไฮดรอกซิลอิสระที่คาร์บอนอะโนเมอร์ (reducing end) จึงถูกออกซิไดซ์หรือเกิดปฏิกิริยา

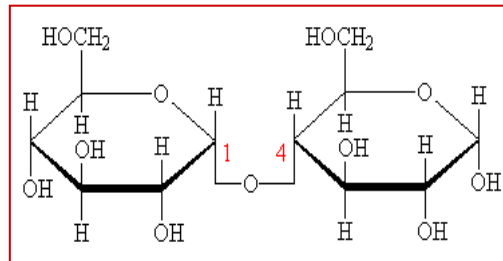
Sucrose

α -D-Glucopyranosyl-
(1 $\rightarrow$ 2)- β -D-fructofuranoside

Lactose

β -D-Galactopyranosyl-
(1 $\rightarrow$ 4)-D-glucopyranose

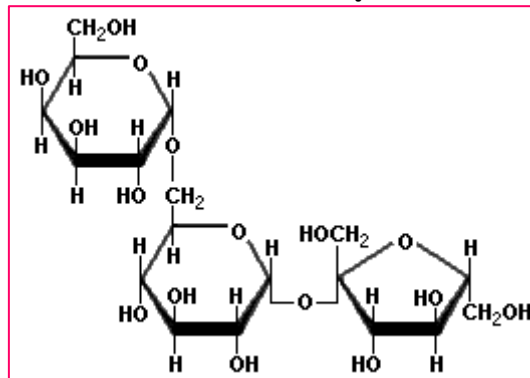
Maltose

α -D-Glucopyranosyl-
(1 $\rightarrow$ 4)-D-glucopyranose

รูปที่ 3.9 โครงสร้างของไดแซคคาไรด์

3.6.2 ไตรแซคคาไรด์ (Trisaccharide)

เป็นน้ำตาลที่เกิดจากโมโนแซคคาไรด์ 3 โมเลกุล มาต่อกันด้วยพันธะไกลโคซิดิก ที่พบในธรรมชาติ เช่น ราฟฟิโนส ซึ่งประกอบด้วยกาแลกโตส กลูโคสและฟรักโตส (รูปที่ 3.10) อย่างละ 1 โมเลกุล น้ำตาลชนิดนี้พบในหัวบีท อ้อย และพืชชั้นสูง ไตรแซคคาไรด์อีกชนิดหนึ่งคือ เมเลซิโทส พบในพืชกลุ่มคอนิเฟอรัส (coniferous) เป็นน้ำตาลที่เกิดจากกลูโคส ฟรักโตสและกลูโคส มาต่อกัน

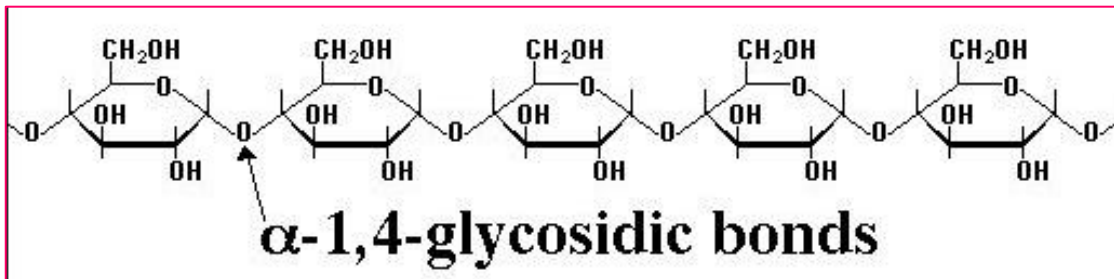
รูปที่ 3.10 โครงสร้างน้ำตาลราฟฟิโนส ที่มา: ดาวัลย์. (2558)

3.7 พอลิแซคคาไรด์ (Polysaccharide)

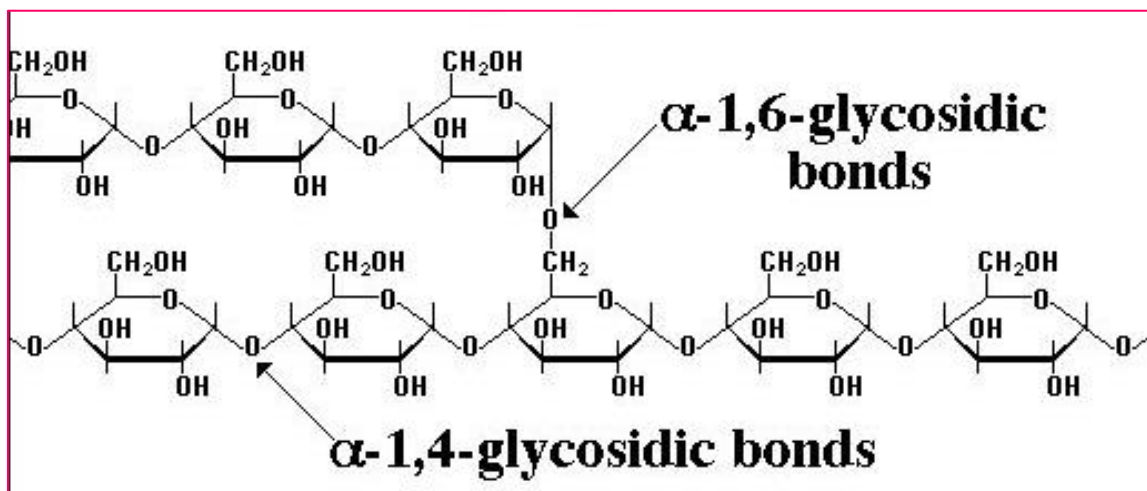
พอลิแซคคาไรด์สามารถเรียกอีกชื่อได้ว่า “ไกลแคน (glycan)” ประกอบด้วยโมโนแซคคาไรด์จำนวนมากมาเชื่อมต่อกันด้วยพันธะไกลโคไซด์ เราสามารถแบ่งพอลิแซคคาไรด์ตามหน้าที่ได้ 2 พวกใหญ่ ๆ คือ พวกที่ให้พลังงาน และพวกที่เป็นโครงสร้างของสิ่งมีชีวิต หากแบ่งตามโครงสร้างของสารสามารถแบ่งออกได้อีก 2 ประเภทคือ โฮโมพอลิแซคคาไรด์ และ เฮเทอโรพอลิแซคคาไรด์

3.7.1 โฮโมพอลิแซคคาไรด์ (homopolysaccharide)

เกิดจากหน่วยย่อยของน้ำตาลเพียงชนิดเดียวต่อกันเป็นสายยาว อาจเป็นเส้นตรงหรือแตกแขนงก็ได้ เช่น แป้ง (starch) ไกลโคเจน (glycogen) อินูลิน (inulin) เดกซ์ทรีน (dextrin) เซลลูโลส และ ไซโตทิน เป็นต้น 1) แป้ง (starch) คือผลผลิตสุดท้ายของกระบวนการสังเคราะห์ด้วยแสงของพืช เป็นแหล่งสะสมพลังงานของพืช พบมากในพืชประเภทหัว เช่น เผือกและมัน ในธัญพืช เช่น ข้าว ถั่ว เป็นต้น แป้งมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า กลูโคแซน (glucosan) หรือ กลูแคน (glucan) เนื่องจากเกิดจากโมโนแซคคาไรด์ชนิด กลูโคสเป็นอย่างเดียวยกเว้นโมเลกุล ทั้งนี้แป้งที่ได้มานั้นเกิดจากการตัวของสาร 2 ส่วน คือ ส่วนที่เรียกว่า อะไมโลส (amylose) ซึ่งมีโครงสร้างเป็นแบบสายยาวไม่แตกแขนง (รูปที่ 3.11) พบประมาณร้อยละ 15 – 20 อีกส่วนเรียกว่า อะไมโลเพกติน (amylopectin) ซึ่งเป็นโครงสร้างมีแขนง พบประมาณร้อยละ 80 – 85 (รูปที่ 3.12)

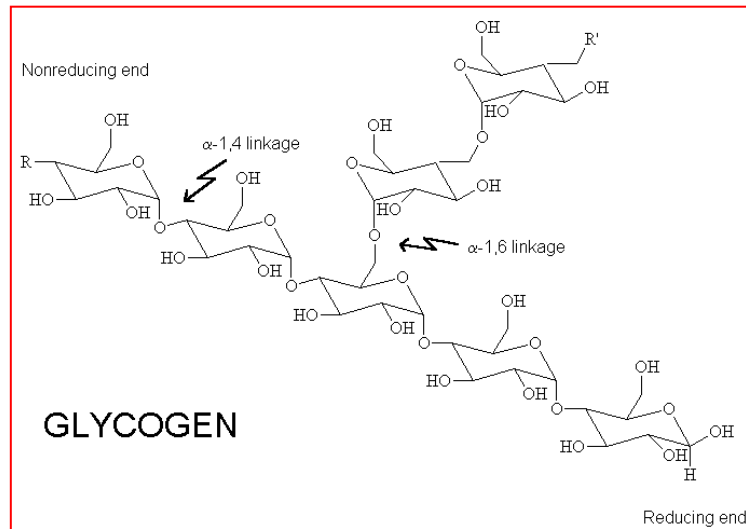

รูปที่ 3.11 โครงสร้างของอะไมโลส ที่มา: ดาวัลย์. (2558)

รูปที่ 3.12 โครงสร้างของอะไมโลเพกติน ที่มา: ดาวัลย์. (2558)

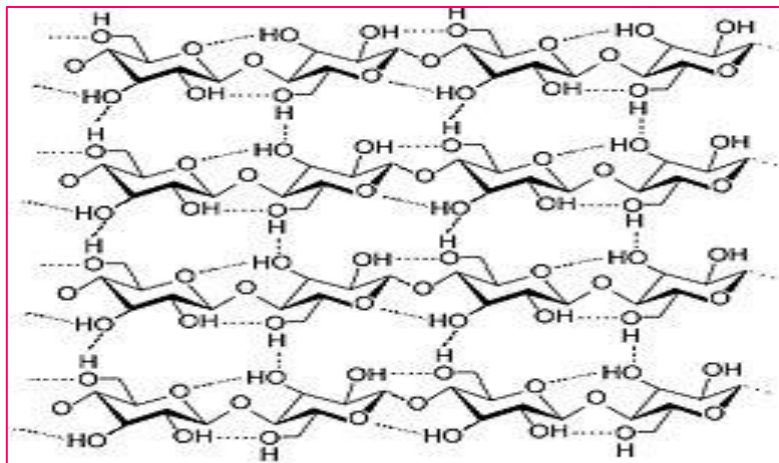
2) ไกลโคเจน (glycogen) เป็นคาร์โบไฮเดรตโมเลกุลใหญ่ที่พบสะสมในตับ และกล้ามเนื้อของสัตว์ ไม่พบในพืชและผลไม้ เป็นอาหารสะสมสำคัญในสัตว์เมื่อร่างกายต้องการกลูโคส ไกลโคเจนจะถูกลายตัวให้กลูโคสออกมาสู่กระแสเลือด เพื่อส่งไปหล่อเลี้ยงสมองและเซลล์ต่าง ๆ ของร่างกาย ไกลโคเจนมีขนาดโมเลกุลใหญ่มากมีลักษณะคล้ายกิ่งไม้ ซึ่งเกิดจากกลูโคสหลาย ๆ ร้อยโมเลกุลมารวมตัวกัน (รูปที่ 3.13)

รูปที่ 3.13 โครงสร้างของไกลโคเจน ที่มา: ดาวัลย์. (2558)

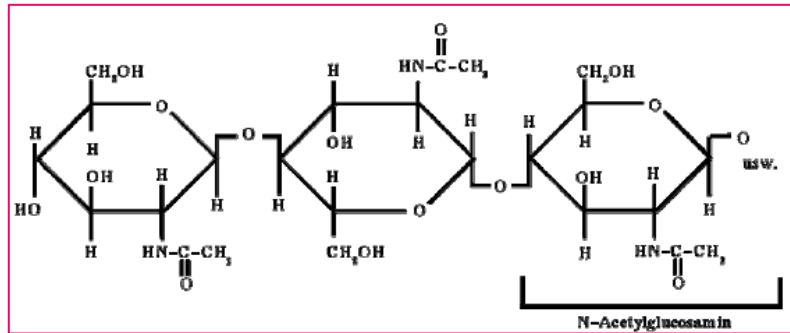
3) เดกซ์ทริน เป็นสายน้ำตาลโมเลกุลใหญ่ที่พบในพวกยีสต์และแบคทีเรีย ประกอบด้วยโมเลกุลของกลูโคสที่มีพันธะแบบ $\alpha(1 \rightarrow 6)$ เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นยังพบแบบ $\alpha(1 \rightarrow 2)$, $\alpha(1 \rightarrow 3)$ หรือ $\alpha(1 \rightarrow 4)$ บ้างขึ้นกับชนิดของแบคทีเรียและยีสต์

4) เซลลูโลส เป็นโครงสร้างหลักที่พบในผนังเซลล์ของพืช ผลิตภัณฑ์จากเซลลูโลสที่พบ เช่น กระดาษ และสำลี เป็นต้น โครงสร้างเกิดจากน้ำตาลกลูโคสประเภท β -กลูโคส ต่อกันเป็นสายยาวไม่แตกแขนง เชื่อมต่อกันด้วยพันธะ $\beta(1 \rightarrow 4)$ (รูปที่ 3.14) ทำให้เซลลูโลสมีความแข็งแรงมากเกิดเป็นโครงสร้างทุติยภูมิ (secondary structure) นอกจากนั้นยังพบพันธะไฮโดรเจนระหว่างสายของเซลลูโลสอีกด้วย

รูปที่ 3.14 โครงสร้างของเซลลูโลส ที่มา: ดาวัลย์. (2558)

5) ไคติน เป็นส่วนประกอบหลักของโครงสร้างแข็งภายนอกของสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง เช่น กุ้ง ปู แคนหมึก และแมลง เป็นต้น มีโครงสร้างคล้ายเซลลูโลสแต่เกิดจากหน่วยย่อยของ N-acetyl-D-glucosamine (ดังรูปที่ 3.15) เชื่อมต่อกันด้วยพันธะชนิด $\beta(1\rightarrow4)$

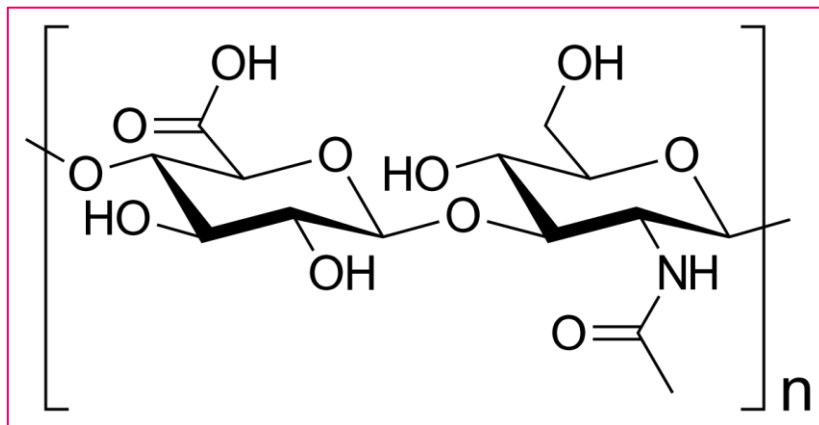

รูปที่ 3.15 โครงสร้างของไคติน ที่มา: ดาวัลย์. (2558)

3.7.2 เฮเทอโรพอลิแซคคาไรด์ (heteropolysaccharide)

เฮเทอโรพอลิแซคคาไรด์ เกิดจากน้ำตาลโมเลกุลเดี่ยวชนิดต่างกันตั้งแต่ 2 โมเลกุลขึ้นไปต่อกันเป็นสายยาว เช่น ไกลโคสะมิโนไกลแคน และ ไกลโคโปรตีน เป็นต้น

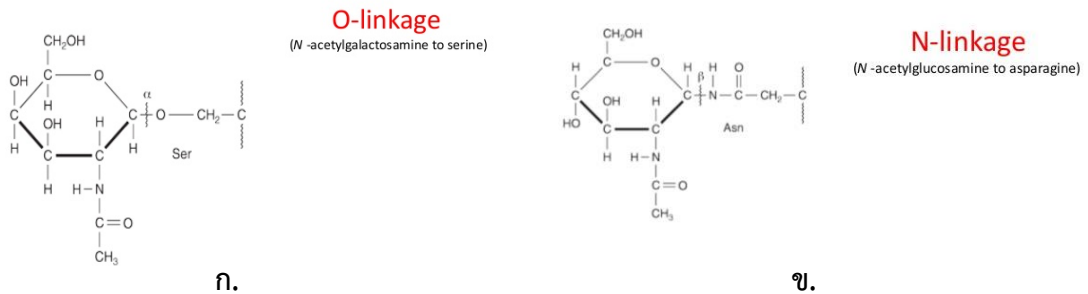
1) ไกลโคสะมิโนไกลแคน เป็นน้ำตาลโมเลกุลใหญ่ที่ประกอบด้วยหน่วยซ้ำ (repeating unit) คือน้ำตาลโมเลกุลคู่สลับกันไปมาระหว่างน้ำตาลอะมิโนและกรดยูริกของน้ำตาลชนิดต่าง ๆ น้ำตาลอะมิโนส่วนใหญ่เป็น N-acetylglucosamine (GlcNAc) หรือ N-acetylgalactosamine (GalNAc) ส่วนกรดยูริกที่พบมากที่สุดได้แก่ D-glucuronic acid (GlcA) หรือ L-iduronic acid (IdoA) (รูปที่ 3.16) นอกจากนี้ไกลโคสะมิโนไกลแคนยังทำหน้าที่เป็นผนังเซลล์ของแบคทีเรียพวก *Staphylococcus aureus* ซึ่งมีความสำคัญในการกำหนดสมบัติของตัวแบคทีเรียเอง และในการออกฤทธิ์ยับยั้งชีวิตของบางชนิด

รูปที่ 3.16 หน่วยย่อยในโครงสร้างไกลโคสะมิโนไกลแคน ที่มา: ดาวัลย์. (2558)

2) ไกลโคโปรตีน

ไกลโคโปรตีน หรือเรียกอีกอย่างว่า มิวโคโปรตีน (mucoprotein) เป็นโปรตีนที่เชื่อมต่ออยู่กับโอลิโกแซคคาไรด์ที่ส่วนใหญ่มีโครงสร้างแตกแขนง พบโดยทั่วไปบริเวณเยื่อหุ้มเซลล์ด้านนอก คาร์โบไฮเดรตเหล่านี้อาจเกาะอยู่กับอะตอมของออกซิเจนของกรดอะมิโนเซอรีน (ser, Ser) หรือ ทรีโอนีน (threonine, Thr) ผ่านพันธะ O-glycosidic bond หรืออาจเกาะกับอะตอมไนโตรเจนของกรดอะมิโนแอสพาราจีน (asparagine, Asn) ผ่าน N-glycosidic linkage (รูปที่ 3.17)

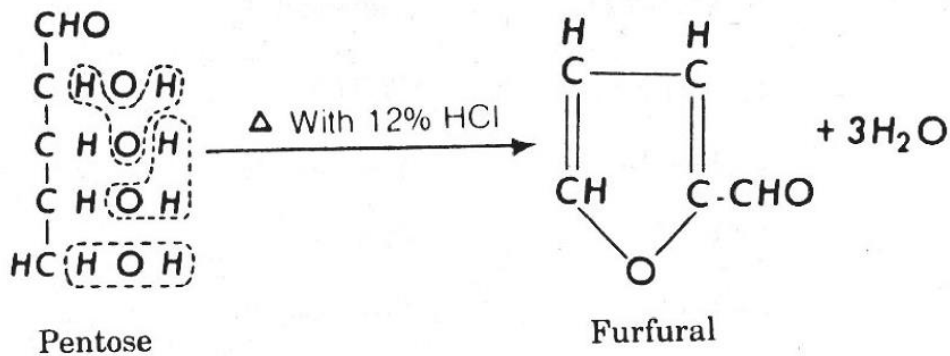

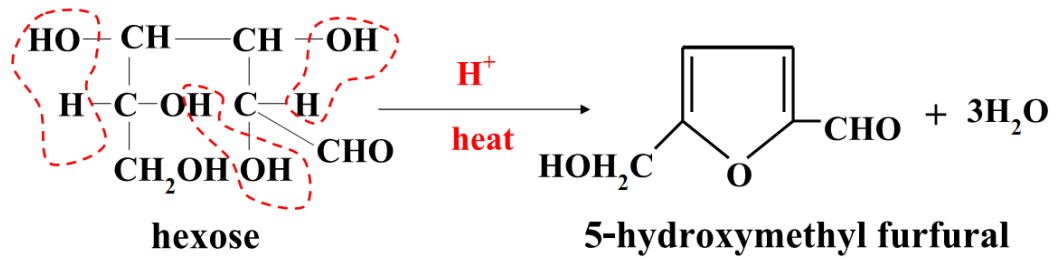
รูปที่ 3.17 พันธะไกลโคซิดิกที่เชื่อมโอลิโกแซคคาไรด์กับโปรตีน
 ก. O-linkage
 ข. N-linkage

3.8 บทปฏิบัติการการทดสอบคาร์โบไฮเดรต

3.8.1 การทดสอบโมลิสซ์ (Molisch's test)

หลักการ การทดสอบโมลิสซ์ เป็นวิธีการทดสอบน้ำตาลทั่ว ๆ ไป โดยใช้กรดเข้มข้นตั้งน้ำออกจากน้ำตาลเพนโตสและเฮกโซส กลายเป็นเฟอูฟิวรัลและไฮดรอกซีเมทิลเฟอูฟิวรัล ตามลำดับ ดังสมการ

ในกรณีของเฮกโซส ถ้าเป็นอัลโดเฮกโซสจะได้อนุพันธ์เฟอพิวรัลประมาณ 1% ของที่ควรจะได้ตามทฤษฎีและถ้าเป็นคีโตเฮกโซสจะได้อนุพันธ์เฟอพิวรัล 20-25% ของที่ควรได้ตามทฤษฎี เมื่อให้เฟอพิวรัลหรืออนุพันธ์ไฮดรอกซีเมทิลเฟอพิวรัลรวมกับแอลฟาแนพทอล (α -naphthol) (ในน้ำยาโมลิสซ์) จะให้สารสีชมพูจนถึงม่วง

3.8.2 การทดสอบเซลิวานอฟฟ์ (Seliwanoff's test)

หลักการ การทดสอบเซลิวานอฟฟ์เป็นการทดสอบน้ำตาลคีโตสแบบฟูราโนสเมื่อต้มน้ำตาลในกรดเกลือเข้มข้น 10-20% น้ำตาลคีโตสแบบฟูราโนสจะเปลี่ยนเป็นอนุพันธ์เฟอพิวรัลได้เร็วกว่าน้ำตาลอัลโดสแบบไพราโนส ซึ่งจะรวมกับบริซอร์ซินอล (Resocinol) (ในน้ำยาเซลิวานอฟฟ์) ได้สารสีส้มแดง กลูโคสหรือน้ำตาลอื่น ๆ ปริมาณมากอาจเกิดสารสีคล้ายกันนี้

3.8.3 การทดสอบไบอัล (Bial's test)

หลักการ การทดสอบไบอัลเป็นการทดสอบน้ำตาลเพนโตสหรือเพนโตซาน เมื่อต้มน้ำตาลเพนโตสกับกรดเข้มข้น จะเกิดปฏิกิริยาดังนี้ออกจากน้ำตาล กลายเป็นเฟอพิวรัลซึ่งเมื่อรวมกับออร์ซินอลในสารละลายเฟอริริกคลอไรด์ (ในน้ำยาไบอัล) จะได้สารสีเขียวอมน้ำเงิน

3.8.4 การทดสอบเบนเนดิกต์ (Benedict's test)

หลักการ การทดสอบเบนเนดิกต์เป็นการทดสอบโมโนแซ็กคาไรด์ และรีดิวซิงไดแซ็กคาไรด์โดยอาศัยสมบัติที่ว่าหมู่อัลดีไฮด์หรือหมู่แอลฟาไฮดรอกซีคีโตนในน้ำตาล สามารถรีดิวซ์น้ำยาเบนเนดิกต์ให้กลายเป็นคิวปรัสออกไซด์

3.8.5 การทดสอบน้ำตาลรีดิวซ์จากการสลายโพลีแซ็กคาไรด์

หลักการ โพลีแซ็กคาไรด์ประกอบด้วยหมู่รีดิวซ์หนึ่งหมู่จากหน่วยย่อย 100 หน่วยหรือมากกว่านั้นจึงไม่แสดงสมบัติรีดิวซ์ แต่ถ้านำโพลีแซ็กคาไรด์ไปสลายด้วยกรดหรือเอนไซม์จะได้โมโนแซ็กคาไรด์ ซึ่งแสดงสมบัติรีดิวซ์

3.8.6 การทดสอบไอโอดีน

หลักการ การทดสอบไอโอดีนเป็นการทดสอบแป้งและไกลโคเจน เมื่อให้แป้งทำปฏิกิริยากับสารละลายไอโอดีน จะได้สารสีม่วง น้ำเงิน ส่วนไกลโคเจนและแป้งที่สลายโมเลกุลเล็กลง เมื่อทำปฏิกิริยากับไอโอดีน จะได้สารสีน้ำตาลแดง และสีม่วงแดงตามลำดับ

3.9 สรุป

คาร์โบไฮเดรตสร้างจากหน่วยย่อยที่เรียกว่าน้ำตาลโมเลกุลเดี่ยว ซึ่งมีความหลากหลายทั้งในด้านโครงสร้าง จำนวนคาร์บอนอะตอม ขนาดและโครงแบบ (configuration) น้ำตาลโมเลกุลเดี่ยวยังสามารถเชื่อมต่อกันด้วยพันธะเคมีเกิดเป็นพอลิเมอร์ต่าง ๆ เช่น โอลิโกแซคคาไรด์ น้ำตาลโมเลกุลใหญ่ หรืออาจเชื่อมต่อกับสารชีวโมเลกุลอื่น ๆ เช่น โปรตีน ลิพิด ทำหน้าที่แตกต่างกันไปจากเดิมภายในเซลล์

น้ำตาลโมเลกุลเดี่ยว แบ่งเป็น 2 กลุ่มตามหมู่ฟังก์ชันคือ อัลโดสและคีโตส โดยทั้งสองกลุ่มอาจมีจำนวนอะตอมของคาร์บอนในโมเลกุลได้ตั้งแต่ 3 อะตอมขึ้นไป น้ำตาลโมเลกุลเดี่ยวที่สำคัญ เช่น กลูโคส ฟรักโทส กาแลคโตส โรโบส เป็นต้น การเขียนโครงสร้างน้ำตาลโมเลกุลเดี่ยวนิยมเขียน 2 แบบคือแบบปลายเปิดแบบวงแหวน คาร์บอนอะตอมในวงแหวนไม่สามารถอยู่ในแนวระนาบได้หมด แต่จะอยู่ในโครงสร้างแบบ chair and boat structure

โอลิโกแซคคาไรด์ หมายถึง สารประกอบที่มีน้ำตาลโมเลกุลเดี่ยวมาเชื่อมต่อกันตั้งแต่ 2 – 10 โมเลกุลขึ้นไปโดยผ่านพันธะไกลโคซิดิก ไดแซคคาไรด์ เป็นน้ำตาลโอลิโกแซคคาไรด์ที่สำคัญและพบมากที่สุด ในธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น ซูโครส แลกโทสและมอลโทส เป็นต้น

น้ำตาลโมเลกุลใหญ่ สามารถจำแนกชนิดได้ตามสูตรโครงสร้างโมเลกุล 2 ประเภท คือ โอลิโกพอลิแซคคาไรด์ เช่น แป้ง ไกลโคเจน เซลลูโลสและไคติน อีกประเภทคือเฮเทอโรพอลิแซคคาไรด์ ได้แก่ ไกลโคสะมิโนไกลแคน ไกลโคโปรตีน และไกลโคลิพิด

แบบฝึกหัดท้ายบท

1. จงเขียนโครงสร้างแบบ fisher และ Harworth ของน้ำตาลโมเลกุลเดี่ยว และน้ำตาลโมเลกุลคู่มาอย่างละ 2 ชนิด
2. จงอธิบายความแตกต่างของโฮโมพอลิแซคคาไรด์และเฮเทอโรพอลิแซคคาไรด์
3. อธิบายความแตกต่างของการทดสอบคาร์โบไฮเดรตแบบต่าง ๆ (โมลิสซ์, เซลิวานอฟฟ์, ไบอรัล, เบนดิคซ์)

เอกสารอ้างอิง

- พจน์ ศรีบุญถือ และคณะ. (2551). *ตำราชีวเคมี* ภาควิชาชีวเคมี คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปรับปรุงครั้งที่ 6, โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา ขอนแก่น, หน้า 53 – 77.
- N. Tirawanchai and A. Somkasetrin. (2016). *Carbohydrate Chemistry & Structure*. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน, 2561, จาก www.mahidol.ac.th.
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2007). *การตรวจสอบออปติคอลโรเทชัน*. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน, 2561, จาก: www.ru.ac.th.
- James. (2017). *D and L Sugars in Carbohydrate*. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน, 2561, จาก: <https://www.masterorganicchemistry.com/2017/05/24/d-and-l-sugars/> .
- สสวท. (2551). *หน่วยย่อยของคาร์โบไฮเดรต*. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน, 2561, จาก : https://il.mahidol.ac.th/e-media/biomolecule/chapter2_2.html.

Namrata Chabra. (2015). *Chemistry of carbohydrates-Lecture-3-Ring structures and Mutarotation*. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน, 2561, จาก:
<http://www.namrata.co/chemistry-of-carbohydrates-lecture-3-ring-structures-and-mutarotation/>.

ดวัลย์ นิมกุ. (2558). *ชีวเคมี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.